

VOLD MOT KVINNER MED FUNKSJONSHEMNING

**RAPPORT FRA SAMARBEIDSSEMINAR,
HOTEL EUROFLAT, BRUSSEL 30 SEPTEMBER 2002**

Nettverk for kvinner med funksjonshemning

Rapport

VOLD MOT KVINNER MED FUNKSJONSHEMNING

**Nettverk for kvinner med funksjonshemning
Network for Women with Disability in Norway**

**Krisesentersekretariatet
The Secretariat of the Shelter Movement**

Rapporten er skrevet av Kristin Madsen, Nettverk for kvinner med funksjonshemning 2002

1. INNLEDNING

Vold mot kvinner med funksjonshemning har lenge har vært en lite synlig problemstilling. Nettverk for kvinner med funksjonshemning har derfor samarbeidet med Krisesentersekretariatet de senere årene for å sette dette temaet på dagsorden.

Både Nettverk for kvinner med funksjonshemning og Krisesentersekretariatet har et internasjonalt perspektiv på sitt arbeid. Begge organisasjoner deltok på konferansen WoMen and Democracy, Vilnius i 2001 og har et internasjonalt nettverk.

Regjeringens Handlingsplan "Vold mot kvinner" har bedring av tilgjengelighet for kvinner med funksjonshemning som et av sine satsingsområder. Et av tiltakene i handlingsplanen går nettopp ut på å gjøre ett krisesenter i hvert fylke tilgjengelig. Tilgjengelighet handler ikke bare om bredder på dører og trappefrie miljøer. I dette begrepet inkluderes også kunnskap om funksjonshemmede og funksjonshemninger, holdningsmessig arbeid og andre praktiske forhold som berører kvinner med funksjonshemning.

Det første krisesenteret i Norge ble startet for over 20 år siden. I dag er det 50 krisesentre, finansiert av kommune og stat, og noen med midler fra fylkeskommunen. Med noen få unntak er de fleste drevet av frivillige organisasjoner. Dette setter Norge i en særstilling, da krisesentrene er svært godt utbygd hos oss. Allikevel er sentrene i liten grad tilrettelagt for kvinner med funksjonshemning. Bare 10 sentre kan ta imot kvinner med bevegelseshemning, 3 sentre til vil bli tilrettelagt i 2003. Nettverk for kvinner med funksjonshemning og Krisesentersekretariatet har gjennom flere prosjekter arbeidet med å bedre tilgjengeligheten til krisesentrene. Gjennom dette samarbeidet er det produsert informasjons- og opplæringsmateriell, det er avholdt seminarer og avlagt besøk på krisesentre. Mål for arbeidet er fysisk tilrettelegging av krisesentrene samt opplæring og bevisstgjøring av personalet i forhold til funksjonshemning. Det ser ikke ut til at denne typen samarbeid har vært utprøvd i andre europeiske land. Arbeidet mot vold mot kvinner har høy prioritet, både i Norge og innen EU. Det mangler fremdeles både kunnskap, forebyggende arbeid og adekvate hjelpetiltak tilrettelagt for kvinner med funksjonshemning.

Eu-programmet DAPHNE (2000 –2003) har satt vold mot kvinner i fokus. Noen av DAPHNE-prosjektene er rettet mot funksjonshemmede. DAPHNE-prosjektet "Violence means death of the soul", utgitt av Disabled Peoples International setter søkelyset på vold mot jenter og kvinner med funksjonshemning.

Samarbeidet mellom Krisesentersekretariatet og Nettverk for kvinner med funksjonshemning er blitt møtt med stor interesse hos de europeiske organisasjonene. Erfaringene fra samarbeidet og arbeidet med å tilrettelegge krisesentrene for kvinner med funksjonshemning kan være aktuelle temaer for internasjonalt prosjektsamarbeid.

En takk til Utenriksdepartementet for økonomisk støtte til gjennomføringen av prosjektet.

2. BAKGRUNN

Kvinnehelseutvalget påpeker i NOU 13:99 at vold mot kvinner er et alvorlig helseproblem. Dette gjelder både de fysiske og psykiske sidene ved volden, samt senskadene mange kvinner får. Vold virker inn på potensiell dødelighet. Skader påført i parforhold er en viktigere årsak til skader hos kvinner enn ulykker. Utvalget peker også på at vold mot kvinner og frykten for vold i hverdagen sterkt begrenser mange kvinners mulighet for aktiv deltagelse i samfunnet.

I en fersk studie fra Europarådet (oktober 2002) blir det hevdet at så mange som 1 av 5 kvinner i europeiske land opplever vold. I undersøkelsen "Slagen Dam", utført av Eva Lundgren på oppdrag fra den Svenske regjeringen via Brottsoffermyndigheten/Kvinnofrid vises det til at nesten halvparten av de intervjuede kvinnene hadde opplevd vold fra en mann. Over halvparten hadde opplevd seksuell trakassering. Hver tredje kvinne som hadde opplevd samlivsbrudd oppgav at tidligere partner hadde vært voldelig.

Det finnes fremdeles lite eksakt kunnskap om utsatthet, forekomst og skader som følge av vold og seksuelle overgrep mot kvinner med funksjonshemning. Et prosjekt fra Australia (Department of Families, Youth & Community Queensland 1998) konkluderer med at det finnes for lite kunnskap blant helsepersonell når det gjelder vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning. Kvinnene i prosjektet kjente heller ikke til egne muligheter for å få hjelp i en utsatt situasjon. Det ble pekt på mangelfull informasjon til disse kvinnene når det gjaldt hjelpetiltak overfor voldsofre. Et prosjekt i Canada peker på noe av det samme, at en liten grad er oppmerksom på vold mot kvinner med funksjonshemning som et problem. Dette fører til at vold og overgrep ikke blir rapportert (Anello 1998).

Flere forfattere har vært opptatt av den "doble undertrykkelsen" som kvinner med funksjonshemning utsettes for. Kvinner med funksjonshemning har vært neglisjert i forhold til studier om funksjonshemmede og innenfor både kvinnebevegelsen og funksjonshemmedes organisasjoner (Traustadottir 1990, Asch & Fine 1988, Hannaford 1985, Israel 1985, O'Toole 1990).

I den svenske undersøkelsen "Våga se. Våld mot kvinnor med funktionshinder" (Finndahl 2001) framholdes kvinner med utviklingshemning og kvinner med ulike psykiske funksjonshemninger som risikogrupper. Undersøkelsen viser at vold rammer kvinner med alle typer funksjonshemninger, og at volden ofte er grov og av langvarig karakter. Det kan dreie seg om at mannen angriper kvinnens funksjonshemning rent fysisk. Dette skjer for eksempel ved å flytte på ting slik at den blinde kvinnen går på gjenstander og slår seg, eller dytte en kvinne som er dårlig til bens ut av balanse.

Funksjonshemmede kan oppleve overgrep i stelle- og omsorgssituasjoner. Det hender kvinner rapporterer om overgrep fra behandlere og omsorgspersonell i helsevesenet. (Arntsen Sørheim 1998, Danske Kvinder med Handikap, nyhetsbrev 2/2000, praktiske erfaringer fra nettverksarbeidet.) Det er imidlertid vanskelig å bringe disse sakene frem

i lyset, fordi overgrepene er skjult og fordi det er vanskelig for funksjonshemmede å vise mistillit overfor sine hjelpere og omsorgspersoner, eller fremme klager.

Overgrep av seksuell karakter er fremdeles tabubelagt, og medfører gjerne skam- og skyldfølelse hos offeret. Dette, sammen med helse- og omsorgspersonellets tradisjonelle sterke stilling i forhold til tjenestemottagere kan bidra til at funksjonshemmede tier om eventuelle overgrep og krenkelser.

Det er viktig å rette oppmerksomheten mot kvinner med funksjonshemning fra ulike minoritetsgrupper i Norge – eksempelvis flyktninger, innvandrere og kanskje også samiske kvinner. Vi vet at de møter særskilte problemer knyttet til sin etniske minoritetsstatus ved siden av funksjonshemningen. Det er ikke kjent om dette også får konsekvenser for hvorvidt de er utsatt for vold, men det er ikke grunn til å tro at de er mindre utsatt enn etnisk norske kvinner. Det vi vet er at minoritetskvinner i mindre grad enn menn fra samme gruppe deltar på den offentlige arena.

Fra Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon - FFOs arbeid med funksjonshemmet ungdom med innvandrerbakgrunn kjenner vi til at det er forbundet skam med funksjonshemning, og at enkelte barn glemmes unna. (Vegheim 2001)

Det er grunn til å tro at flyktninger fra krigsområder har generelt dårligere helse enn flertallsbefolkningen, og at flere har fysiske skader eller psykiske traumer direkte forårsaket av krigssituasjonen. Så langt finnes det lite dokumentasjon om deres situasjon generelt, og dermed heller ikke om de utfordringene kvinnelige flyktninger og asylsøkere møter.

Vi vet også at i enkelte innvandrergrupper er funksjonshemning regnet som familiens ansvar, og familien blir både kontaktflaten med omverdenen og hovedomsorgsgivere. Vi er kjent med at mange innvandrerkvinner mangler et nettverk eller annet støtteapparat når det blir problemer i forhold til mann og familie, noe som kan være årsaken til det relativt høye antallet minoritetskvinner som oppsøker kritesentrene.

2. SEMINARPROGRAM OG INNLEDNINGER

SEMINARPROGRAM

- 0900** Velkommen, presentasjoner
- 0915** Informasjon om Krisesentersekretariatet v/Tove Smaadahl
- 1000** Presentasjon av EDF og arbeidet med antidiskriminering innen EU
v/Rudolph Brynn
- 1100** Kaffepause
- 1115** EUs arbeid mot vold mot kvinner med funksjonshemning –
erfaringer fra DAPHNE- programmet v/Rudolph Brynn
- 1230** Lunch
- 1400** Erfaringsutveksling med EDFs kvinnegruppe: Presentasjon av
Nettverk for kvinner med funksjonshemning og
Krisesentersekretariatets samarbeid mot vold mot kvinner med
funksjonshemning v/Kristin Madsen og Tove Smaadahl. Spørsmål,
kommentarer og erfaringer
- 1500** Kaffepause
- 1530** Presentasjon av European Womens Lobbys arbeid mot vold mot
kvinner v/Colette Detroy. Erfaringer, kommentarer og spørsmål.
- 1700** Avslutning

INNLEDNINGER

TOVE SMAADAH, DAGLIG LEDER AV KRISESENTERSEKRETARIATET

Krisesentersekretariatet ble etablert i 1994, og er en medlemsorganisasjon for 33 krisesentre/ telefoner. Sekretariatet arbeider samfunnspolitisk og faglig i forhold til mishandlede og/eller voldtatte kvinner, og skal fungere som et bindeledd mellom krisesentrene og offentlige myndigheter, kvinneorganisasjoner, forskningsmiljøer, studenter og samfunnet for øvrig. Sekretariatet er høringsinstans for statlige initiativer som angår krisesentrenes målgrupper.

Krisesentrene har vært det viktigste sosialpolitiske tiltaket for kvinner i Norge etter andre verdenskrig. I dag har vi 50 krisesentre og 4 krisetelefoner. Det første krisesenteret ble åpnet i Oslo i 1978. Før dette var menns vold mot kvinner ikke tatt opp som et generelt samfunnsproblem. Det var et ikke eksisterende problem, og kvinner måtte selv hamle opp med det som en del av deres privatliv og ekteskap.

Krisesentrene har etter over 20 års drift stor kompetanse på voldsproblematikken. Sentrenes retningslinjer sier at krisesenteret skal være et sted der kvinner hjelper kvinner, mottar støtte i en kollektiv sfære og få en forståelse av at den volden hun har vært utsatt for ikke bare er hennes private anliggende. Hvert år bor ca. 2500 kvinner og ca 1800 barn, som til sammen utgjør ca 80 000 overnattingsdøgn. Til sammen med telefonhenvendelser og dagbrukere tar over 40 000 personer kontakt med sentrene i året. Krisesentrene har erfart at familievoldsproblematikken er for dårlig organisert i Norge, og det er fremdeles manglende kunnskap om problematikken.

For å bedre dette, utarbeidet Regjeringen en handlingsplan mot vold mot kvinner, som ble iverksatt i 2000. Flere tiltak er blitt gjennomført for å bedre kompetansen for de som skal hjelpe de utsatte.

Våren 2001 opprettet Regjering et Kvinnevoldsforum. Forumet er en arena der Regjeringen kan utveksle erfaringer og ideer med representanter for organisasjoner og enkeltpersoner som er opptatt av spørsmål som handler om vold mot kvinner.

Kvinnevoldsutvalget ble etablert ved kongelig resolusjon i slutten av august 2001. Utvalget skal se på situasjonen for kvinner og barn utsatt for vold i nære relasjoner (familievold) og hvordan det offentlige kan bedre sitt tilbud for å beskytte voldsutsatte samt forebygge slik vold. Utvalget skal levere sin utredning i september 2003.

Det er enda mindre kunnskap om vold mot kvinner med funksjonshemning. Barne- og familiedepartementet har en målsetning om at det skal tilrettelegges ett krisesenter i hvert fylke innen utgangen av 2002. Det er uklart hvem som skal betale for dette.

Kommuneøkonomien er vanskelig mange steder, og handlingsplanen er ikke godt integrert i kommunene.

Platform of Action fra Kvinnekonferansen i Beijing 1995 inkluderer kvinner med funksjonshemning. Norge ratifiserte tilleggsprotokollen til FN's kvinnekonvensjon, - Convention on the Elimination of all forms of Discrimination of Women i juni i år, og det er nå mulig for organisasjonene å klage brudd på konvensjonen til FN.

Nettverk for kvinner med funksjonshemning har hatt en møterunde med en del kriesentre i Sør-Norge for økt bevisstgjøring og opplæring av personalet.

Et flertall på Stortinget har vedtatt å utvide straffeprosessloven § 222a – Besøksforbudet, som forventes sanksjonert i løpet av våren 2003. Endringen tilsier at politiet gis adgang til å fjerne en overgriper fra felles bolig når det er fare for at det vil bli begått kriminelle handlinger mot for. eks en samboer eller ektefelle. Utkastelse kan begjæres av kvinnen selv eller av politiet når allmene hensyn tilsier dette. Dette vil være viktig for kvinner med funksjonshemning som bor i en tilrettelagt bolig.

Siden 1995 har det vært mulig å ilegge en voldelig mann besøksforbud, og kvinnen kan få voldsalarm dersom hun føler seg truet. Alarmen har vært en permanent løsning i Norge siden 01.01.2000. I sommer iverksatte Politidirektoratet et forsøksprosjekt med en bærbar alarm som også kan benyttes i det offentlige rom.

Det er viktig å belyse vold mot kvinner med funksjonshemning. Det er fortsatt stor motstand og kunnskapsmangel i hjelpeapparatet. Voldtekt og grove overgrep mot kvinner blir fort "glemt" hvis presset ikke opprettholdes. I dag henlegger politiet 80% av de anmeldte voldtekter, og i 2001 ble 13 kvinner drept av sin samlivspartner.

1. juli i år ble det ansatt en familievoldskoordinator ved hvert av landets 27 politidistrikt. I tillegg til å inneha spesialkompetanse på feltet, skal koordinatoren ha kontakt med etater, institusjoner og organisasjoner som kan tilby adekvat hjelp til de utsatte. En god kvalitativ behandling av saksfeltet forutsetter at etaten er initierende i tverretatlig og tverrfaglig samarbeid.

Samtidig jobber Politidirektoratet med kompetanseutvikling i forhold til problematikken vold mot kvinner innen politiet. Etter jul vil det komme en ny handlingsplan mot handel mot kvinner og barn, samt en oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot vold mot kvinner. Den som ble iverksatt i 2000, avsluttes i år.

EU's POLITIKK PÅ OMRÅDET VOLD MOT KVINNER RUDOLPH BRYNN, POLICY OFFICER, EUROPEAN DISABILITY FORUM

EU har i mange år ført kamp for likestilling mellom kjønnene, bl.a. som del av arbeidsmarkedspolitikken. Dialog med de sosiale partnerne har vært en del av EU institusjonenes strategi på arbeidsmarkedsområdet. I de senere år har EU også begynt å engasjere seg i andre sosialpolitiske områder, bl.a. antidiskrimineringspolitikk og funksjonshemmede. Bakgrunnen for dette engasjementet er at Kommisjonen, med hjemmel i Amsterdamtraktatens Artikkel 13, fikk kompetanse til å drive lovgivningstiltak og handlingsprogrammer mot diskriminering på bakgrunn av kjønn, alder, seksuell legning, religion eller funksjonshemming. På bakgrunn av denne artikkelen har EU kommet med to direktivforslag og et handlingsprogram mot diskriminering av de nevnte målgruppene. Det ene direktivet er rettet mot diskriminering på bakgrunn av rase. Det andre gjelder diskriminering i arbeidslivet av alle målgruppene. EU er også på andre områder blitt aktiv i å inkludere funksjonshemmede i lovgivning og programmer. De viktigste områdene er et direktiv som sikrer tilgjengelighet til busser av klasse 1 (bybusser) for bl.a. rullestolsbrukere, blinde/synshemmede og døve/hørselshemmede.

Dette direktivet er et gjennombrudd for offentlig transport når det gjelder tilgjengelighet for funksjonshemmede, og vil ha virkninger også for områder som togtransport, maritim transport og flypassasjerers rettigheter. EU's lovverk for offentlige innkjøp er også blitt oppgradert med åpning for at offentlige innkjøp skal ta såkalte miljømessige og sosiale hensyn, ved siden av rent økonomiske. Med sosiale hensyn menes bl.a. hensyn til prinsippet om universell utforming, og støtte til tilbydere som har tilrettelagt arbeidsplass for funksjonshemmede eller et flertall ansatte med funksjonshemming (vernede bedrifter og andre). Dette for å styrke sysselsetting blant funksjonshemmede på det europeiske arbeidsmarkedet. En viktig rettsak i Finland understreket dette. Bykommunen Helsinki hadde gitt en offentlig kontrakt til et busselskap fordi sistnevnte hadde busser med lavere utslipp av avgasser og mindre støy. Kommisjonen gikk til rettsak på vegne av tilbyder som hadde et billigere anbud. Men EU Domstolen slo i slutten av september fast at det var tillatt for Helsinki kommune ikke å ta hensyn til det billigste alternativet men det mest miljøvennlige. Årsaken, uttalte Kommisjonen, var at miljøvernmessige hensyn her var økonomisk best for lokalsamfunnet "som helhet", ikke avgrenset til myndigheten som hadde utlyst anbudsrunderen. Dette er en viktig tolkning fordi det samme kriterium også gjelder for "sosiale hensyn" – deriblant funksjonshemmedes interesser og et tilgjengelig samfunn.

Som del av EU's antidiskrimineringsprogram, ble en rapport lagt frem den 26. september om opprettelse av sentra mot diskriminering – av alle målgruppene som dekkes av Amsterdamtraktatens Artikkel 13. EU kommisjonen bifalte rapporten om "Spesielle organer for å støtte likestilling og bekjempe diskriminering." Det oppfordres til at hvert EU land oppretter et antidiskrimineringscenter, som skal være uavhengig (garantert av dets statutter) og ha et klart mandat; gis et årlig budsjett fra staten for å sikre uavhengighet og kontinuitet; dets politiske rolle må være avklart for at ekspertene

knyttet til sentrene skal bli inkludert i arbeidet med nye lovforslag og i evaluering av eksisterende lover. Videre heter det at en integrert tilnærming til de forskjellige årsakene til diskriminering innenfor et enkelt antidiskrimineringsorgan har som fordel at man får sammenheng mellom lovgivning på de enkelte områdene, konsistens og mer klarhet om borgernes rettigheter. Det skal ytes gratis hjelp, både til ofre for og vitner til diskriminering, og sentrene skal kunne ta opp mer generelle saker for å få økt oppmerksomhet på saker av felles interesse. Videre skal sentrene utføre undersøkelser for å analysere utbredelsen av diskriminering og problemer knyttet til likebehandling.

Samtidig blir funksjonshemmede en del av EU programmer som tidligere ikke tok denne gruppen i betraktning - eller kun i begrenset grad. Eksempler er handlingsprogrammene eEurope 2002 og eEurope 2005 som omfatter tiltak på området informasjonssamfunnet og tilgjengelighet for alle. Under EU's rammeprogram for forskning og utvikling er det egne tiltakslinjer for prosjekter rettet mot funksjonshemmede.

Og innen området standardisering er det gitt flere mandater fra EU's side som ber standardiseringsorganene i Europa lage oversikter over hvilke standarder som er relevante for funksjonshemmede, utarbeide retningslinjer for standardskrivere for å sikre at universell utforming blir inkorporert i standardene; samt å sørge for innføring av mekanismer for å overvåke at disse retningslinjene blir fulgt.

I de senere år har også EU engasjert seg i kampen mot vold mot kvinner, barn og unge i samfunnet. Et viktig verktøy i denne kampen har vært handlingsprogrammet DAPHNE, som ble etablert i 1997 for å støtte tiltak mot vold. Daphne baserer seg på grunnsynet om at vold er kriminalitet. Det er ofrenes synsvinkel man går ut fra. Daphne programmet møter store samfunnsmessige krav og utfordringer. Det fulgte etter en Verdenskongress o Stockholm mot kommersiell seksuell utnyttelse av barn, samt begivenhetene i Belgia samme sommer, som rettet verdens oppmerksomhet mot en bestemt form for vold: seksuelle overgrep mpt barn og unge i form av kidnapping, seksuelle overgrep og misbruk, samt illegal mennesketrafikk med seksuelle formål. Disse former for seksuelle overgrep forekommer alt for ofte også mot kvinner og er fordømt i Erklæringen og Plattformen for Tiltak som ble vedtatt av den Fjerde Verdenskonferansen om Kvinner som ble avholdt i Peking i 1995. I en Meddelelse om menneskesmugling av kvinner med henblikk på seksuell utnyttelse av 1996 la Europakommisjonen vekt på betydningen av organisasjoner i kampen mot handel med kvinner og i å hjelpe ofrene. Andre former for vold hører imidlertid også under fenomenet seksuelle overgrep: vold i hjemmet for eksempel, fører ofte til at barn og unge kommer inn på sex markedet og selv blir overgripere.

Seksuell vold er ikke den eneste type vold som Daphne programmet tar opp. Alle typer vold er dekket, herunder vold i hjemmet, vold i skolen, vold overfor minoritetsgrupper som homofile, funksjonshemmede og etniske minoriteter.

Voldskulturen sprer seg til andre deler av vårt samfunn, for eksempel er det vanlig i skolene både i byer og landdistrikter, det blir ofte utført overfor minoritetsgrupper eller sosialt ekskluderte grupper. Seksuell, psykologisk og fysisk vold er en dødelig blanding av overgrep som på en meget alvorlig måte angriper helsen i bredeste forstand – den fysiske, mentale og sosiale velvære hos de som blir utsatt for det, og reduserer samfunnets evne til effektivt å fungere og vise sitt fulle potensiale nå og i fremtiden. Det er siden erkjent – spesielt på den andre Verdenskongressen mot kommersiell utnyttelse av barn i Yokohama i desember 2001, at Daphne programmet, dets prosjekter og resultater, blir anderkjent i Europa og andre steder som et meget viktig verktøy i kampen mot vold.

Historikk

Daphne initiativet ble tatt av Europaparlamentet i 1997, som vedtok et budsjett på 3 millioner ECU (ca. 24 millioner Kroner) til tiltak for å bekjempe vold mot barn, unge og kvinner. Daphne programmet har vært drevet av Kommisjonen med budsjetter på 3 millioner ECU i 1997 og 1998 og €5 millioner i 1999. For budsjettperioden 2000-2003 har programmet et budsjett på €20 millioner (ca. 160 millioner Kroner) – herav €6 millioner for 2002. Alle EU land pluss enkelte EFTA land (herav Norge) deltar, sammen med søkerlandene til EU. Prosjekter som støttes kan gå over flere år (maks. 3 år).

Daphne programmet for 2000-2003 bygger på kampen for menneskerettigheter, selv om den offisielt hører innunder EU's politikk på området public health (Artikkel 152 i Traktaten for den Europeiske Union). Dette skyldes en offisiell definisjon under World Health Organisation, der helse betraktes som en tilstand av fullstendig fysisk, mentalt og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom eller skade. Dermed er EU's handlingsprogram, i henhold til punkt (p) i Artikkel 3 i Traktaten, et bidrag til å oppnå et høyt nivå av helsemessig beskyttelse. Kommissær Antonio Vitorino i DG Justice and Home Affair er ansvarlig for Daphne programmet. Han hilste det nye programmet velkommen slik: "Jeg betrakter vold mot kvinner og barn som et alvorlig brudd på deres menneskerettigheter. Selv om det primært er medlemslandenes ansvar å bekjempe dette, kan det Europeiske Fellesskap hjelpe ved å oppmuntre opprettelsen av nettverk og utveksling av informasjon og eksempler på god praksis dem imellom. Vi kan også redusere vold ved å øke offentlig oppmerksomhet på årsaker og virkninger".

Det kan også sies å være et program som retter seg mot ofrene, fordi målgruppen er kvinner og barn som lider under voldelige overgrep, og ikke juridiske organier som forfølger voldsutøvere eller folk som driver med menneskehandel. (Det er andre programmer som retter seg mot denne gruppen; STOP og GROTIUS).

Det nye programmet er ulikt de tidligere på flere måter:

- Det er ikke lenger begrenset til frivillige organisasjoner (NGOer); offentlige institusjoner kan nå også delta.
- Det er åpent for søkerlandene til EU i Sentral- og Øst-Europa, samt Kypros, Malta, Tyrkia og EØS/EFTA landene.

- Flerårige prosjekter kan nå bli støttet (2-3 år). Hittil har det vært en grense på 12 måneder.

Daphne programmet spesifiserer at tiltak skal omfatte initiativer for å beskytte de tre målgruppene og forhindre voldsutøvelse mot dem.

Disse omfatter:

- Opprettelse av europeiske nettverk mellom organisasjoner og fremme samarbeid mellom frivillige organisasjoner og relevante myndigheter.
- Tiltak for å beskytte målgruppene og hindre overgrep mot dem.
- Studier og forskning for å identifisere årsaker til vold, metoder for intervensjon – herunder prevansjon, støtte og re-integrering.
- Opplæring og utveksling av personell.
- Utveksling av informasjon og eksempler på god praksis.
- Spredning av informasjon, inklusive seminarer, konferanse og skriftlig samt audiovisuelt materiale.
- Organisering av bevisstgjøringskampanjer både overfor publikum generelt og for ofre, potensielle ofre og de som arbeider med dem.

Kommisjonen ser på Daphne programmet som et tillegg til STOP programmet, ved at den anerkjenner grasrot-nivå arbeidet som utføres av frivillige organisasjoner, i kontrast til offentlig sektor, og sikter mot å danne samarbeidende nettverk mellom disse forskjellige sektorene på europeisk nivå. I tillegg dekker Daphne alle typer vold, ikke bare, som i eksemplet STOP, menneskehandel og seksuell utnyttelse av barn. Det var derfor hensikten å hjelpe alle ofre og potensielle ofre for vold, enten det dreier seg om seksuelle overgrep eller overgrep av ikke-seksuell art. Kjernen i Daphne programmet er at det retter seg mot ofre. Det søker mot å beskytte og hjelpe de som lider eller risikerer å lide overlast på grunn av vold.

Evaluering og kvalitetssikring

I administrasjonen av Fellesskapets programmer, legger Kommisjonen stor vekt på kvaliteten i de prosjektene den støtter finansielt. Disse prosjektene følges opp fra begynnelse til slutt i alle stadier for å støtte dem så snart det oppstår problemer eller behov for endringer.

Første steg i denne kvalitetssikringen er å evaluere forslagene man mottar til prosjekter etter offentlige utlysninger (Call for proposals). Denne evalueringen gjøres av Kommisjonen, assistert av eksperter på ulike relevante områder. Kriteriene prosjektene bedømmes etter blir offentliggjort i utlysningene og gjentas i retningslinjene for søkere. Det viktigste kriterium er overføringsverdien på europeisk plan; innovasjon; kvaliteten på samarbeidet og oppfølgingen samt levedyktigheten til tiltaket. – Så snart det er foretatt en utvelgelse, foretar Kommisjonen et besøk for å kontrollere fremdriften og måloppnåelsen og for å yte hjelp der det trenges. Når prosjektet er fullført skal det lages en sluttrapport til Kommisjonen, med sammendrag av resultatene og muligheter for videre oppfølging.

Et halvt år senere blir prosjektene påny besøkt av Kommisjonen for å bli orientert om resultatene og hvordan man følger opp videre. Ekspertene som utfører disse oppfølgingsvisittene avgir rapport til Kommisjonen for å gi en oversikt over hva man har oppnådd på de ulike felter av programmet og gi anbefalinger for å forbedre Daphneprogrammets gjennomslagskraft. Disse rapportene blir offentliggjort på egne hjemmesider med resultater.

Adressen er http://europa.eu.int/comm/dgs/justice_home/index_en.htm.

STATUS FOR FN-KONVENSJON OM MENNESKERETTIGHETER FOR FUNKSJONSHEMMEDE RUDOLPH BRYNN, POLICY OFFICER EDF

Den 29.07-09.08 2002 ble det avholdt et møte i FNs Ad Hoc Kommitte for å diskutere den videre utviklingen av en FN Konvensjon om menneskerettigheter for funksjonshemmede. Møtet fant sted i New York, som en respons til anbefalingen fra FNs Generalforsamling i november 2001 om å begynne arbeidet med en Konvensjon. På møtet var det fra organisasjonenes side tilstede representanter fra DSI (Stig Langvad) og fra EDF (Stefan Trömel). Fra Norge deltok Øistein Opdahl og Ann-Marit Sæbønes på vegne av den norske stat. Det var representanter for mer enn 60 land til stede i møtet.

Problemene har dreiet seg om prosedyrer for det videre arbeidet. Mexicos delegasjon hadde foreslått et utkast til tekst for konvensjonen, og ønsket en diskusjon om det mexicanske forslaget, mens EU's delegasjon, anført av Danmark som formannskap, ønsket å avklare prosedyrer for det videre arbeid først. Dette gjalt 1) deltagelse fra frivillige organisasjoner i dette og senere møter, noe som ble vedtatt – visstnok ikke uten problemer. (EDF fikk spesiell akkreditering til Ad Hoc komiteen, i påvente av konsultativ status overfor FN.) 2) Agenda for møtet var neste problem – det ble enighet om ikke å fokusere diskusjonen på Mexicos forslag men å ha temadiskusjoner på relevante generelle saker: Overordnede prinsipper, sivile og politiske rettigheter, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, overvåking av gjennomføring av Konvensjonen og annet. Det er satt opp et byrå (styringsgruppe) som vil sitte gjennom hele prosessen; bestående av Ecuador (leder) og Sverige, Syd-Afrika, og Phillipinene som nestledere. Ad Hoc komiteen vil bli støttet av Funksjonshemmede enheten i Department for Social Affairs i FN.

På møtet organiserte organisasjonene av funksjonshemmede seg slik at man hadde daglige møter seg imellom og deretter med enkelte delegasjoner (EU, Norge, Canada, USA); med eksperter, etc. Enkelte land hadde også brukerrepresentanter i sine delegasjoner; Danmark var som nevnt et av disse.

Organisasjonene hadde et eget møte med Bengt Linqvist der følgende saker ble tatt opp:

- Man har startet prosessen mot å finne en ny spesialrapportør. Kandidatene bør, ideelt sett, bli støttet økonomisk av sine regjeringer.

- Lindqvist understreket også betydningen av å opprettholde Ekspertpanelet.
- Verdens Handlingsprogrammet vil bli revidert av Kommissjonen for Sosial Utvikling tidlig i 2003, noe som er en annen viktig sak å være oppmerksom på.
- Tillegget som FNs spesialrapportør har foreslått til FNs Standardregler, vil først bli diskutert av FNs Kommissjon for Sosial Utvikling i 2004. Lindqvist foreslo at organisasjonene av funksjonshemmede kontakter sine regjeringer så snart tillegget til Standardreglene formelt blir oversendt til medlemslandene i FN.

Når det gjaldt holdninger til FN Konvensjonen var ikke alle land klare på dette. Man kan dele landene grovt inn i flere grupper:

- Klar støtte til Konvensjonen: Mexico, Syd-Afrika, Uganda, Sierra Leone, enkelte land i Syd-Amerika (Chile etc.), Jamaica, Filippinene. Den norske delegaten rapporterer at han uttrykte støtte til Konvensjonen.
- Litt mindre klar støtte til Konvensjonen: EU, fordi enkelte land vil utrede inkorporering av funksjonshemmede i eksisterende menneskerettighetsinstrumenter, eller ha valgfrie protokoller til disse instrumentene.
- Tvilende til Konvensjonen: Asiatiske land, som India, Pakistan og Indonesia, som særlig på møter der organisasjonene ikke var til stede har uttrykt skepsis. Malaysia ville for eksempel ikke ha noen overvåkningsmekanisme knyttet til en eventuell Konvensjon, men Norge skal ha insistert på dette.
- Negative til Konvensjonen: USA, Canada og Australia, men også Malaysia.
- Vent og se-holding: Japan og andre.

Et ekspertpanel møttes i en av Ad Hoc komiteens sesjoner. Her presenterte Gerard Quinn (Irland) en rapport om funksjonshemming i menneskerettighetsapparatet. Quinn støttet innføringen av en egen FN Konvensjon om menneskerettigheter for funksjonshemmede. Til stede var også FN's tidligere spesialrapportør på området funksjonshemmede, Bengt Lindqvist, som også støttet Konvensjonen.

Argumentene for en Konvensjon kan summeres slik:

- Behov for å synliggjøre at alle menneskerettigheter også er relevante for funksjonshemmede.
- Et eget overvåkningsorgan for gjennomføringen av Konvensjonen, og som spesielt belyser brudd på funksjonshemmedes menneskerettigheter, vil være et viktig bidrag i kampen mot diskriminering og brudd på disse rettighetene.
- En egen Konvensjon vil ikke undergrave, men bidra til å inkorporere funksjonshemming inn i de eksisterende menneskerettighetskonvensjonene i FN.

Det ble på ekspertpanelmøtet lagt frem en rekke forslag til innhold i Konvensjonen. Organisasjonene hevdet at Konvensjonen må inneholde alle rettigheter som er nødvendige for at funksjonshemmede skal oppnå lik status og beskyttelse i samfunnet; herunder sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Organisasjonene

støttet også arbeidet med å supplere FN's Standardregler og foreslo en eksplisitt henvisning til den fremtidige Konvensjonen i de nye Standardreglene. Et annet nøkkelpunkt var overvåkingssystemet, herunder mulighet for både individer og organisasjoner til å reise klagesaker. Som nevnt var enkelte stater skeptiske til dette, på møter som var lukket for organisasjonene. Ellers ble sesjonen brukt til å legge frem eksempler på typer brudd på menneskerettigheter for funksjonshemmede, for å gi et klarere bilde av situasjonen.

Resolusjonstekst vedtatt

Viktigste utfall av Ad Hoc møtet var at man fikk vedtatt en resolusjon (vedlagt) med anbefaling om at den vedtas på FN's Generalforsamling. Organisasjonene av funksjonshemmede laget et dokument med anbefalinger som ble gitt delegasjonene, bl.a. EU og Mexicos delegasjoner som hadde vært meget aktive. Men resolusjonsteksten ble drøftet i møter der organisasjonene av funksjonshemmede ikke hadde adgang, noe man beklaget og vil ta opp foran neste møte i Ad Hoc komiteen.

Hovedelementene i resolusjonsteksten er:

- Anerkjennelse av at en Konvensjon kan bidra til å fremme og beskytte funksjonshemmedes menneskerettigheter og grunnleggende rettigheter.
- Enighet om at man minst skal ha et 10 dagers møte i Ad Hoc komiteen i 2003 – sannsynligvis i mai eller juni.
- Aksept for en flerleddet strategi, med andre ord at man på den ene side arbeider for en Konvensjon, men også for inkorporering av funksjonshemmede i de seks eksisterende menneskerettighets traktatene og for styrking av FNs Standardregler for like muligheter for mennesker med funksjonshemming.
- Oppmuntre til å organisere regionale seminarer med deltagelse av organisasjoner av funksjonshemmede.
- Anmodning til FNs Generalsekretær om å be om medlemslandenes og andre relevante organers standpunkt overfor en FN Konvensjon og sende en grundig rapport om resultatet av denne undersøkelsen til Ad Hoc komiteens neste møte.
- Oppfordre menneskerettighetsinstitutter til å delta i arbeidet.
- Ad Hoc komiteen må få innspill fra alle involverte parter, inklusive organisasjoner av funksjonshemmede.
- Ad Hoc komiteens Byrå skal ha et møte før neste Ad Hoc komitee møte, der man blir enig om agendaen for møtet og besørger at denne er klar 6 uker før neste møte i Ad Hoc komiteen.
- Det må settes av tilstrekkelige ressurser til FNs Program on Disability kontor, som er sekretariat for Ad Hoc komiteen.
- Det skal settes av et frivillig fond for å finansiere deltagelse fra organisasjoner og eksperter fra utviklingslandene.
- Statene oppfordres til å ta med brukerrepresentanter i sine nasjonale delegasjoner.

Resolusjonsteksten blir grunnlaget for resolusjonen som skal fattes av Tredje komite av Generalforsamlingen, som møtes i oktober. Organisasjonene må overvåke at det ikke skjer negative endringer i teksten som ble vedtatt av Ad Hoc komiteen.

Veien videre - konklusjoner

Man kan konkludere med at det er enighet etter det første Ad Hoc møte om at man skal arbeide videre med en FN Konvensjon om menneskerettigheter for funksjonshemmede, som også presiserer viktige rettigheter for funksjonshemmede. Det var også enighet om å arbeide for å integrere funksjonshemmede aspektet inn i eksisterende konvensjoner på menneskerettighetsområdet.

Det er startet diskusjoner med det danske formannskap i EU for å drøfte muligheten til å samle EU landene (og søkerlandene til EU) i et regionalt EU-seminar for diskutere FN Konvensjonen. Tidspunkt kan være januar eller februar 2003. Det er ønskelig med støtte fra Europakommisjonen. Det er nødvendig at den greske regjering trekkes inn i forberedelsene ettersom Hellas overtar regjeringsmakten etter nyttår.

Nasjonale paraplyorganisasjoner oppfordres også til å ta kontakt med sine regjeringer over samme tema. Behovet for en FN Konvensjon må klargjøres. Noen land i Europa synes å være mer "lunkne" enn andre, som Frankrike, Belgia, Irland og Sverige (?). Andre europeiske land har ikke uttalt seg, hvilket også kan tyde på manglende entusiasme.

Stig Langvad, som deltok i den danske delegasjonen til Ad Hoc konferansen, trekker i sin rapport følgende konklusjoner:

- At deltakelsen fra organisasjonene har betydd en markant forskjell i forhold til politisk gjennomslag via gode og illustrerende argumenter og ved å fremvise "ordentlige" funksjonshemmede.
- At det mangler en "ledelse" for organisasjonene som deltar i debatten. Det kunne for eksempel være IDA i samarbeid med de regionale organisasjoner av funksjonshemmede (som EDF). Det var, som nevnt, på møtet en del debatt om å opprette et nettverk av organisasjoner til gjensidig styrking og formulering av standpunkter. Men det var også klart at den europeiske samarbeidsmodell og brede tillit ikke helt er slått igjennom i andre deler av verden.
- At det er behov for en kommunikasjonsstrategi i forhold til formidling "bakover" til nasjonale organisasjoner.
- At det mangler en klar felles linje i organisasjonenes politikk. Det var for meget enkeltsaker og personfokus fra grupper av funksjonshemmede. Det var også for mange innlegg fra enkeltpersoner som fremfører sine egne erfaringer, saker og synspunkter.
- At det er behov for flere ressurser til organisasjonenes deltakelse, særlig, som nevnt, fra utviklingslandene.
- At det er behov for regionale møter mellom NGOene om FN Konvensjonen – slik det er foreslått på europeisk nivå. Det er viktig å samle resultatene og tale

med felles røst ”oppad” i systemet. Det er også behov for presise og skriftlige innspill fra organisasjonene om sentrale elementer i en kommende FN Konvensjon.

Trömel opplyser også at når det gjelder samarbeid mellom organisasjonene av funksjonshemmede mellom møtene i Ad Hoc komiteen etc., ble det på forslag fra EDF vedtatt at en handlingsplan skal utarbeides av Verdens Døveorganisasjon (Liisa Kaupinen). Organisasjonene vil, basert på handlingsplanen, fordele arbeidsoppgavene seg imellom. Tiltak kan omfatte opprettelse av en egen hjemmeside, nyhetsbulletin og annet materiale som kan brukes av organisasjonene rundt i verden. Det burde ideelt sett finnes midler til arbeidet med å utarbeide en Konvensjon. Det ble endelig foreslått å ha et møte mellom funksjonshemmedes organisasjoner og menneskerettighetseksperter internasjonalt.

Kilder: Rapporter fra Øystein Opdahl (Sosialdepartementet, Norge), Stefan Trömel (EDF) og Stig Langvand (DSI).

3. MØTE MED KVINNEGRUPPA, EUROPEAN DISABILITY FORUM

Leder Helga Stephens ønsket velkommen til møtet. Kristin Madsen, prosjektansvarlig i Nettverk for kvinner med funksjonshemning og Tove Smaadahl, daglig leder av Kriesesentersekretariatet redegjorde for samarbeidet mellom de respektive organisasjonene.

Vold mot kvinner med funksjonshemning har lenge har vært en lite synlig problemstilling. Nettverk for kvinner med funksjonshemning har derfor samarbeidet med Kriesesentersekretariatet de senere årene for å sette dette temaet på dagsorden. Samarbeidet går i korthet ut på å øke press på myndighetene for å få tilrettelagt krisesentrene bedre for kvinner med funksjonshemning. Arbeidet går både på fysisk tilrettelegging og opplæring av ansatte ved sentrene. Regjeringens handlingsplan ”Vold mot kvinner” har tilrettelegging av krisesentrene for kvinner med funksjonshemning som et av sine mål. Både Kriesesentersekretariatet og Nettverk for kvinner for funksjonshemning deltar i en arbeidsgruppe på dette området, organisert av Barne og Familiedepartementet. Målet til arbeidsgruppen har vært å få tilrettelagt et krisesenter i hvert fylke for kvinner med funksjonshemning.

Høsten 2000 ble det i fellesskap gjennomført et seminar om vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning for landets krisesentre.

I etterkant av seminaret ble det laget en kursmappe, til bruk for krisesentrene lokalt. Denne ble sendt krisesentrene ved årsskiftet, sammen med et eget rådgivningshefte utarbeidet av Nettverk for kvinner med funksjonshemning. Tilgjengelighet handler ikke bare om bredder på dører og trappefrie miljøer. I dette begrepet inkluderes også

kunnskap om funksjonshemmede og funksjonshemninger, holdningsmessig arbeid og andre praktiske forhold som berører kvinner med funksjonshemning

Noen krisesentre ble også besøkt i 2000, og fikk informasjon om tilrettelegging og funksjonshemmedes ulike behov. Arbeidet ble fulgt opp med et forprosjekt til møterunde med krisesentrene i 2001. Det ble utarbeidet et kurs/informasjonsopplegg som ble prøvd ut ved noen krisesentre. Opplegget ble senere evaluert gjennom et spørreskjema til de besøkte krisesentrene. Arbeidet med opplæring av ansatte ved krisesentrene er fulgt opp i 2002. Så langt har ansatte ved 20 krisesentre fått opplæring i forhold til vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning.

Krisesentersekretariatet og Nettverk for kvinner med funksjonshemning er i ferd med å utarbeide informasjonsbrosjyrer om vold og overgrep mot kvinner med funksjonshemning. En del av informasjonsmateriellet vil være rettet mot kvinner med funksjonshemning som lever i nedverdiggende forhold. Det vil samtidig bli utarbeidet informasjonsbrosjyrer som er rettet mot helsearbeidere, sosialarbeidere, hjemmetjenesten og politi.

Brosjyrene skal spres til organisasjoner, kommuner, offentlig institusjoner - og skal tilrettelegges på engelsk, urdu og lydutgave.

Spørsmål/kommentarer:

- I England er det vanskelig å få med seg personlig assistent til et krisesenter, noe som skyldes arbeidslovgivningen.
- Muligheten for å ta med seg barn til krisesentrene.
- Muligheten for å kaste mannen ut av felles bolig.
- Tolking, teksttelefon for døve på krisesenter
- Nødvendig med mer kunnskap om menns vold mot kvinner. Europarådets rapport viser at type vold og forekomst i ulike land er sammenfallende. 1 av 5 kvinner er voldsutsatt.
- EWL har forsøkt å presentere praktiske løsninger, som nasjonale observatører i medlemslandene. Som eksempel kan nevnes Irland, hvor det er egen observatør. Der er det også startet arbeid med plattform av ulike organisasjoner og nettverk mellom kvinnegrupper. Samarbeid med EWLs observatører i ulike land kan være nyttig.
- Det er samarbeid mellom krisesentre i ulike land, både i Europa og andre steder.
- Det gjøres lite i Belgia når det gjelder tilrettelegging av krisesentre.
- Psykisk vold er også et stort problem.
- EDFs kvinnegruppe arbeider mest innad i organisasjonen, og i forhold til EUs lovgivning. Det drives mer overvåking enn egentlig grasrotarbeid, men gruppa kan gå ut og be andre om å samarbeide, for eksempel i forhold til krisesentre og tilrettelegging.

- Stor-Britannia: Kvinnegruppe for hele Stor-Britannia har avholdt konferanse mot vold/overgrep, med workshops på kjønnslemlestelse, abort på funksjonshemmede fostre, vold/overgrep fra personlige assistenter. Mange kvinner som ikke er vant til å leve et selvstendig liv får nå assistent. Vold og overgrep mot kvinnene forekommer. Det er bevilget midler til egen internettside, og laget en informasjonspakke om hvor en kan finne hjelp. Informasjonen er tilrettelagt på tegn, lyd, blindeskrift og oversatt til ulike språk.
- Hovedproblemet er at det finnes få krisesentre som er tilrettelagt for funksjonshemmede.
- I Finland er det gjennomført en undersøkelse om vold mot kvinner med funksjonshemming.
- EWL: foreslår å oppdatere hjemmesiden sin med de nasjonale observatørene. Det er viktig å samarbeide med andre organisasjoner i eget land.

4. MØTE MED EUROPEANS WOMENS LOBBY (EWL)

COLETTE DE TROY, CO-ORDINATOR, EUROPEAN POLICY CENTRE AGAINST VIOLENCE AGAINST WOMEN, EWL

EWL har medlemmer fra 15 land, og er en sammenslutning av nasjonale og europeiske kvinneorganisasjoner. Medlemmene representerer et stort mangfold via 3000 organisasjoner innen EU. EWL har et sekretariat med 10 ansatte, samt et styre på 25 medlemmer (1 fra hvert land + 10), samt 4 arbeidsutvalg. Det er mulig å bli assosiert medlem også for organisasjoner fra land utenom EU.

EWL jobber med generelle likestillingsspørsmål, rettet mot EU-kommisjonen. Det er innført et likestillingsdirektiv som gjelder arbeidslivet, men EWL jobber for å få utvidet dette til andre områder. Fram til nå har det ikke vært en egen politikk mot vold mot kvinner, men EWL jobber med denne saken. Vold er et hinder mot likestilling, men ligger legalt sett ikke i noen av traktatene.

EWL arbeider for at dette skal inn i de nye traktatene, og at EU markerer en klar holdning mot vold. Det er ønske om en politisk holdning til dette på europeisk nivå.

EWLs sekretariat er 2-delt:

- overblikk over hva som skjer i forhold til vold og lobbying
- prosjektarbeid

EWL arbeider med prosjekter under DAPHNE-initiativet.

Frivillige organisasjoner kan nå rapportere til CEDAW, men de færreste myndigheter inviterer organisasjoner til å delta i rapportering. Det er ikke alle organisasjoner som selv har mulighet til å lage egne rapporter. EWL ønsker å etablere plattformer for samarbeid på dette området, da ikke alle land har arenaer hvor organisasjonene kan delta i dette arbeidet. Det er viktig å finne samarbeidspartnere.

6. RESULTATER

Arbeidet med seminaret har gitt anledning til å knytte nye kontakter til europeiske organisasjoner som jobber med vold mot kvinner. Kvinner med funksjonshemning ser ut til å være lite integrert i dette arbeidet, selv disse kvinnene opplever vold i like stor grad (eller i større grad) enn andre kvinner. Det arbeides for økt synliggjøring omkring denne problematikken, blant annet gjennom DAPHNE-programmet. EDFs kvinnegruppe har arbeidet med vold og overgrepssproblematikk på et overordnet, organisatorisk nivå, men arbeidet er lite integrert i den enkelte medlemsorganisasjon.

De europeiske organisasjonene som har vært involvert, har alle mottatt informasjon om det norske samarbeidsprosjektet mellom Krisesentersekretariatet og Nettverk for kvinner med funksjonshemning. Dette samarbeidet er spesielt, og er blitt møtt med stor interesse. Informasjon er også spredt gjennom EDFs Nyhetsbulletin, som når ut til et stort spekter av organisasjoner for funksjonshemmede i EU-landene.

Seminaret er en plattform for videre europeisk samarbeid på området vold mot kvinner med funksjonshemning, både når det gjelder informasjonsutveksling og prosjektsamarbeid. DAPHNE-programmet gir muligheter for utvikling av nye prosjekter.

7. TILLEGG

1) DELTAGERE PÅ SEMINARET:

Tove Smaadahl	Krisesentersekretariatet
Rudolph Brynn	European Disability Forum
Colette Detroy	European Womens Lobby
Beatra Saudan	European Womens Lobby
Solveig H. Johansen	Nettverk for kvinner med funksjonshemning
Kristin Madsen	Nettverk for kvinner med funksjonshemning

I tillegg til eget seminar var alle deltagerne også med i møte med European Disability Forums kvinnegruppe.

Det lyktes ikke å få med deltagere fra Krisesentre i Brussel, men det ble opprettet kontakt med flere organisasjoner som arbeider mot vold mot kvinner. Dessverre hadde ingen av organisasjonene anledning til å delta, men det ble utvekslet informasjon via e-post. Denne kontakten blir fulgt opp, blant annet gjennom å distribuere rapport fra seminaret til disse organisasjonene og krisesentrene.

3) The Ad Hoc Committee to consider proposals for a Comprehensive and Integral International Convention to Promote and Protect the Rights and dignity of Persons with Disabilities

The Ad Hoc Committee recommends to the General Assembly the adoption of the following draft resolution:

The General Assembly,

Recalling General Assembly Resolution 56/168 by which the Ad Hoc Committee was established, as well as Commission on Human Rights Resolution 2002/61 and the Commission on Social Development Resolutions, contained in the report of the Commission's 40th session in doc. E/2002/26,

Stressing the importance of active participation by non-governmental organizations in the work of the Ad Hoc Committee, and the important contribution of the non-governmental organizations in the promotion of human rights and fundamental freedoms of persons with disabilities,

Underlining that the consideration of proposals for a convention shall complement concrete efforts to further mainstream the disability perspective into the implementation of international obligations and into the monitoring mechanisms of the six core UN human rights conventions as well as the process of **implementing and** strengthening the UN Standard Rules on Equalization of the Opportunities for Persons with Disabilities,

Welcoming the work of national, regional and inter-regional meetings of experts, governments and NGOs (that contributed to the work of the Ad Hoc Committee)

Reaffirming the need to promote and protect the equal and effective enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by persons with disabilities, aware of the contribution that a Convention could make in this regard and thus convinced of the need to continue the consideration of proposals.

1. *Takes note with appreciation* of the report of the first session of the Ad Hoc Committee;
2. *Requests* the Secretary-General to transmit the report of the Ad Hoc Committee to the forty-first session of the Commission on Social Development as well as to the Commission on Human Rights at its fifty-ninth session;
3. *Decides* that the Ad Hoc Committee shall hold, within existing resources, at least one meeting in 2003 of a duration of ten working days, prior to the fifty-eighth session of the General Assembly;
4. *Encourages* states to hold meetings or seminars to contribute to the work of the Ad Hoc Committee in cooperation with, as appropriate, Division for Social Policy and Development, the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, the Special Rapporteur on Disability of the Commission for Social Development and non-governmental organizations;
5. *Requests* the Secretary-General to seek the views of States, Observers, relevant bodies and organizations of the United Nations system, including relevant human rights treaty bodies and the Special Rapporteur on Disability of the Commission for Social Development on proposals for a convention including, inter alia: questions relating to its nature and structure, elements to be considered including the work done in the field of social development, human rights and non-discrimination, as well as the follow-up and monitoring issues and the complementarity between a new instrument and existing instruments;
6. In this regard, *further requests* the Secretary-General to submit to the Ad Hoc Committee at its second session a comprehensive report, comprising views submitted, to be issued at least six weeks before the commencement of the second session;
7. *Invites* regional commissions and inter-governmental organizations, within their respective mandates, as well as non-governmental organizations, including national disability and human rights institutions, and independent experts with an interest in the matter, to make available to the Ad Hoc Committee suggestions and possible elements, to be considered in proposals for a Convention;

8. *Welcomes* the contributions of the Special Rapporteur on Disability of the Commission for Social Development and the Office of the United Nations High Commissioner on Human Rights to the work of the Ad Hoc Committee and invites them to continue to collaborate with the Ad Hoc Committee as well as among themselves in this field;
9. *Urges* that further efforts are made to ensure the active **participation** of non-governmental organizations in the Ad Hoc Committee in accordance with its Resolution 56/510 and Ad Hoc Committee Decision on the modalities of participation of the non-governmental organizations in the work of the Committee;
10. *Further urges* that efforts are made to ensure that accessibility to facilities and documentation is improved for all persons with disabilities, in accordance with its Decision 56/473;
11. *Requests* the Secretary-General to **continue to** provide the Ad Hoc Committee with the facilities necessary for the performance of its work; and in this context invites the Secretary-General to reallocate resources to allow the United Nations Program on Disabilities, to provide necessary support to the Ad Hoc Committee;
12. *Encourages* Member States to involve persons with disabilities, representatives of disability organizations and experts in preparatory processes **contributing** to the work of the Ad Hoc Committee;
13. *Encourages* Member States to include persons with disabilities and/or other experts in the field in their delegations to the meetings of Ad Hoc Committee;
14. *Decides* to establish a voluntary fund to support the participation of non-governmental organizations, and experts from developing countries, in particular from the least developed countries, and *invites* Governments, civil society and the private sector to contribute to the Voluntary Fund;
15. *Requests* the Secretary-General to forward a comprehensive report of the Ad Hoc Committee to its fifty-eight session.

Included in report

1. *Recalls* its Decision to extend an invitation to regional commissions, UN bodies and mechanisms, as well as experts, national human rights institutions and national disability institutions, in consultation with Member States, to participate in its future sessions;
2. *Invites* the Bureau of the Ad Hoc Committee to hold an inter-sessional meeting regarding the preparation and organization of the second session of the Ad Hoc Committee, including to prepare a provisional agenda, to be issued at least six weeks prior to the second session of the Ad Hoc Committee, containing, *inter alia*, an indication of the framework for a thematic discussion;

3. *Further invites* the Bureau to organize panel discussions at the next session of the Ad Hoc Committee with participation of experts and UN organizations regarding key thematic issues;
4. Australian and Mexican proposal for recommendation in report
With regard to accessibility and in accordance with GA Decision 56/473, the Ad Hoc Committee recommend the Secretary-General to facilitate accessibility to the UN premises, technologies and documentation and in this sense to encourage experts to submit proposals in this regard.